

Hilding Hagberg m fl: Om Tjeckoslovakien ”i Marx-Lenins anda”

Presentation

I september 1968, kort efter Warszawapaktens invasion av Tjeckoslovakien, hölls riksdagsval i Sverige. Valet blev ett stort bakslag för Vänsterpartiet kommunisterna (VPK), som tappade över hälften av sitt röstunderlag. De flesta bedömare menade (och detta bekräftades av opinionsundersökningar) att Tjeckoslovakien-frågan var huvudorsaken till valnederlaget och att det faktum att CH Hermanssons m fl VPK-ledare kraftigt tog avstånd från invasionen räddade partiet från en ännu större valkatastrof.

Den Moskvatrogna partifalangen, med gamle partiledaren Hilding Hagberg i spetsen, var av motsatt uppfattning, dvs att partiledningens *avståndstagande* från invasionen kraftigt bidragit till valnederlaget. Enligt Hagberg & Co hade partiet under Hermanssons ledarskap fört en ”opportunistisk” småborgerlig politik för att knyta till sig nya, icke-proletära, väljargrupper, vilket hade lett till att partiet ”socialdemokratiserats”: Partiets ståndpunkt i Tjeckoslovakien-frågan visade att partiet övergivit viktiga kommunistiska principer och opportunistiskt gav vika för reaktionens offensiv. Denna utveckling måste vändas och VPK:s kommunistiska karaktär återställas. Detta innebar bl a att man måste bekämpa ”antisovjetismen” och återupprätta relationerna med ”broderorganisationerna” (främst i Sovjet).

Som bas för sin kampanj använde Hagberg & Co dagstidningen *Norrskensflamman* (gavs ut i Luleå). I december 1968 sammanställde Hagberg de artiklar han och flera andra Moskvatrogna författat under hösten 1968 och publicerade dem i bokform under titeln *I Marx-Lenins anda* (på Bo Cavefors Bokförlag). I sina inlägg tog författarna upp även andra frågor än Tjeckoslovakien (bl a valagerandet i stort och partiledningens ljumma inställning till *Norrskensflamman*), men det står helt klart att det var VPK:s hållning i Tjeckoslovakien-frågan som Hagberg & Co var mest upprörda över. De artiklar som främst handlar om detta har sammanställts nedan.

Hagberg gjorde aldrig upp med sina ståndpunkter i Tjeckoslovakien-frågan. I *Socialismen i tiden III* (utgiven 1985 av Fram bokförlag) tar han upp det hela i ett avsnitt med rubriken ”Valkatastrofen 1968” (s. 76-82), där han öser galla över VPK:s ”stöd åt världsreaktionen”. Han säger där bl a att septembervalet 1968 ”blev ett fördömande av VPK-ledningens agerande i samband med Tjeckoslovakien” (s. 80). Men i sina ”Minnen”, *Jag är och förblir kommunist*, publicerade 1995, där Hagberg är betydligt mer kritisk mot utvecklingen i Sovjet än förut, tar han inte alls upp frågan.

Martin Fahlgren i augusti 2008

Innehåll

Presentation	i
Hilding Hagberg: Partiet på farlig väg	1
Helmer Holmberg: Partiledningen väljer sida.....	3
Gustav Johansson: Kommunisterna och Tjeckoslovakien	4
Hilding Hagberg: Efter partistyrelsemötet	7
Hilding Hagberg: Några repliker.....	12
SUKPs CK protesterar	14
Andra reaktioner i VPK.....	15

Hilding Hagberg: Partiet på farlig väg

För första gången i partiets mer än halvsekelånga historia har dess ledning trängt sig fram i spetsen för all slags reaktion i hatfulla angrepp mot världens första socialistiska land. Det har skett i obalanserad förbittring över att Sovjetunionen jämte Bulgarien, Polen, TDR och Ungern sänt in trupper i det medallierade Tjeckoslovakien. Vår partilednings beskrivning av detta är att det handlat om att med våld besätta Tjeckoslovakien och tillsätta en ny regering för att hejda demokratiseringsprocessen och beröva Tjeckoslovakien dess nationella frihet. När Norrskensflamman önskade avvakta för att alla nödvändiga fakta för ett ställningstagande skulle läggas på bordet resulterade detta i avståndstagande från VPKs ledning.

För att bedöma innebörden av allt detta tillåter jag mej att återge några skiftande värderingar av händelserna från olika håll.

1. I den officiella hänvändelsen från de fem warzavapaktstaterna till Tjeckoslovariens folk hävdas att det handlar om klassbröder som kommit till hjälp i en mycket farlig situation: ”De har inte kommit till er för att blanda sig i edra inre angelägenheter, utan för att tillsammans med er slå tillbaka kontrarevolutionen, försvara socialismens sak och undanröja hotet mot ert fäderneslands oavhängighet, suveränitet och säkerhet.”

Pravda skriver: ”I Europas mitt har omintetgjorts en av de största aktioner, med vars hjälp den internationella imperialismen hoppats slå en bräsch i den socialistiska gemenskapen och förändra styrkeförhållandena på världsarenan.”

2. Den polske partiledaren Gomulka fastslog den 9 sept. att aktionen var nödvändig därför att Polen aldrig mer ville uppleva en september 1939, då hitlertyskland överföll Polen, eller ett nytt München 1938 då England-Frankrike utlämnade Tjeckoslovakien till Hitler och därmed tände grönt ljus för överfallet på Polen. Varken Västtyskland eller NATO-staterna har, sade han, erkänt den polska västgränsen. Kontrarevolutionen fick övertaget i Tjeckoslovakien tillsammans med den västtyska regeringens diversionsagentur, varför det inte fanns något alternativ till inmarschen: ”När fienden lägger dynamit under vårt hus, under de socialistiska ländernas gemenskap, då är det vår patriotiska och internationalistiska plikt att förebygga detta med användning av de medel som är nödvändiga därför ... Vi hade betydligt riktigare informationer än några andra för att bedöma hur hotad situationen var i Tjeckoslovakien och den fara som skulle bli följden för våra länder.

Den tjeckoslovakiske ledaren Dubcek har instämt i karakteristiken av den strategiska faran för de socialistiska länderna.

3. En annan kategori som från motsatta utgångspunkter kommit till samma resultat är NATO, och de västtyska myndigheterna.

Den franske presidenten de Gaulle förklarade enligt DN-referatet: ”Skulden för vad som skett ville han ytterst lägga på Europas splittring i två intressesfärer genom stormaktskonferensen i Jalta 1945.”

Wall Street Journal före inmarschen: ”Förändringarna i Tjeckoslovakien ger USA tillfälle att driva in en kil mellan Sovjetunionen och dess partners.”

Observer, London: ”. . . om Tjeckoslovakien avfaller och lämnar Warzavapakten, så kommer Sovjetunionens militära positioner att allvarligt försvagas, och den geografiska kartan bekräftar verkligen detta. Ty den visar att Tjeckoslovakien som en vass kil skär in mot Rysslands gräns”.

4. Statsminister Erlander förklarade i TV-utfrågningen att Kosygins stora oro och fruktan gällde Västtysklands upprustning och den därigenom skapade farliga utvecklingen i Centraleuropa.

Han hotade fp-ledaren Wéden för dennes onationella agerande i den tjeckoslovakiska frågan med förre högerledaren Hjalmarssons öde.

Utrikesminister Torsten Nilsson efter att ha överlämnat sitt hemliga memorandum i frågan vari den tjeckoslovakiska reaktionens samverkan med USAs och Västtysklands underrättelse tjänst avslöjades till de borgerliga partiledarna: "Det har länge varit känt att Sovjet lägger en utomordentlig vikt vid att de stater som ingår i Warzavapakten inte skulle kunna brytas ut ur denna ... På rysk sida har man uppenbarligen fruktat att de krafter som önskat ett utträde ur Warzavapakten och övergång till neutralitet skulle få överhanden."

Det var också anledningen till att den svenska regeringen inte lyssnade på fp-ledaren Wedéns äventyrliga råd.

Alla dessa uttalanden ger en helt annan bild än VPK-ledningens. Deras gemensamma nämnare är att inmarschen i Tjeckoslovakien var ett försvar för fredspolitik. Avgörandet gällde varken mer eller mindre än fred eller krig, liv eller död. Ty hade den tjeckiska bastionen fallit hade också kriget och i detta fall kärnvapenkriget ställts på dagordningen. Man har inte rätt att glömma att Tyskland i vår tid utlöst två världskrig, att Västtyskland nu kräver gränsrevisioner gentemot Tjeckoslovakien, Polen, TDR och Sovjetunionen, att det är helt återupprustat och har den starkaste kapitalistiska armén i Västeuropa, att det nu har 23 nya årsklasser färdigutbildad kanonmat – Hitler hade 20 år 1939 – samt att USA har 300.000 man jämte 7.200 stridsspetsar för kärnvapen i Västtyskland. Har man för övrigt rätt att glömma att Sovjet räddade Europa 1945?

Om man enbart jämför den svenska regeringens nyktra bedömanden med VPK-ledarens hysteriska propåer att frysa ner förbindelserna med Sovjetunionen och kräva en ny regering därstädes blir man inte förvånad över partiets valnederlag.

Inmarschens temporära karaktär förnekas inte mer av allvarliga bedömare. Den syftade inte till att avbryta demokratiseringsprocessen – därom har de tjeckoslovakiska ledarna själva gett besked. Den ville inte hejda de inledda ekonomiska reformerna eller uppgörelsen med det förgångna. Den ville att partiet skulle fortsätta den kurs som fastslogs i januari, och som ytterligare preciserades i april och maj. Finns det då kvar något annat motiv än de officiella, liksom de tjeckoslovakiska ledarnas förklaringar, som sammanfaller? Hur mycket kvarstår av den svenska VPK-ledningens motiv?

Hur kan man då förklara den svenska VPK-ledningens uppträdande? Att det var en svår situation för vårt parti inför valet? Om den hade nöjt sig med att säga: Vi beklagar det skedda, vi har inte övertygats om det nödvändiga däri, vi vill avvakta bättre informationer för vårt slutliga ställningstagande, alltså ungefär som Norrskensflamman. Detta skulle inte med hänsyn till det svåra läget ha behövt bränna några broar på vägen tillbaka till en förnuftig, klassmässig och internationalistisk värdering av det skedda.

VPK-ledningen rusade iväg utan ringaste tanke på fredens och socialismens intressen, på väsentliga principer för handlandet, ja utan elementär självbevaringsdrift.

Tyvärr måste jag säga att denna reaktionära position inte intogs i enbart panik, i ögonblickets förvillelse. Det var den s.k. nationalkommunismens logiska slutpunkt, ett resultat av försöken att skapa ett SF-parti, av en uppmuntrad antisovjetism och av en opportunistisk strävan att förena det oförenliga. Resultatet är förfärligt.

Detta är ingen efterklokhet från min sida. Jag meddelade genast efter inmarschen att jag inte kunde medverka på möten i länet därför att partiledningens politik var oförsvarlig. Jag hemställde till partisekreteraren att söka en utväg innan det var för sent ur det dilemma, vari partiet hamnat. Jag har förklarat för åtskilliga att jag skulle tåga för att inte försvåra valet, men att jag omedelbart därefter skulle ta upp saken offentligt. Jag har hållit ord. Tyvärr har jag också blivit mer sannspådd än någon kunde tro.

Vad skall vi nu göra? En partidiskussion är självklar. Men det räcker inte därmed. Partiet måste dra de riktiga lärdomarna av det inträffade, kritisera begångna misstag och klart karakterisera feltagen, återgå till en marxistisk leninistisk linje, bli ett bättre svenskt, proletärt, internationalistiskt arbetarparti. Det måste göra upp med den anarkism, trotskism och teoretiska virrighet som tillåtits utbreda sig liksom med den opportunist som präglade partiledningens politik. Det måste också byta ut de ledande kamrater som bär det politiska ansvaret för nederlaget.

17 sept. 1968. *Hilding Hagberg*

Helmer Holmberg: Partiledningen väljer sida

Det förefaller mig som en befängd tanke att kommunisterna skulle nöja sig med i huvudsak nationell begränsning av sin verksamhet, när socialismens fiender mer än någonsin samordnar sina resurser i hela världen till gemensamma aktioner. Men detta är sedan länge den linje som ledande personer bland kommunisterna i Sverige följer. Det blev särskilt klart genom kommentarerna till vad som skedde i Tjeckoslovakien i höst. När partiets ordförande krävde regeringsskifte i Sovjet och nedfrysning av Sveriges förbindelser med de socialistiska staterna, var detta med visshet ingenting "förhastat" som en del kamrater ursäktande har sagt. Hermansson har ju nämligen nu också beklagat att han inte gav de ryska kommunisterna en spark redan när de satte stopp för det reaktionära upproret i Ungern. Och då bör man väl rimligen förutsätta att det är så partiledningen har gjort sitt val mellan proletär internationalism och passivitet eller som nu med en bedömning så att vi kommer i sällskap med sovjethetsare av Wedéns sort. Detta för också med sig andra förändringar som likaledes har varit på gång länge.

Redan för fyra år sedan förkunnade Hermansson i en bok att alla svenska partier är föråldrade. Den skröplighet som också vårt parti med rätta må beskyllas för i vissa avseenden, kan knappast ha varit fastlåsnings vid principiella och ideologiska ståndpunkter som visat sig vara oriktiga. Vi hade vidtagit förändringar som var motiverade av de nya betingelserna för klasskampen. Sedan 20 år tillbaka hade partiet utgått från möjligheten att åstadkomma en relativt fredlig övergång till socialismen i vissa länder, bl. a. i vårt land. Detta förutsatte att nya stor- krig kunde undvikas, vilket vi ansåg möjligt främst därför att den internationella styrkebalansen hade förskjutits till förmån för socialismens och demokratins anhängare. Detta berodde på många faktorer, men den avgörande var de socialistiska staternas tilltagande styrka på alla områden och samordningen av dessa resurser för gemensam hjälp. Vår mening om detta motsvarades också av strävanden att övervinna hittillsvarande fientlighet mellan socialdemokratin och oss, att utveckla debatt och kampformer med sikte på att samla arbetarrörelsen i Sverige i första hand till gemensamma aktioner för fred och socialism.

Det visade sig emellertid att väsentliga delar av detta betraktelsesätt inte gillades av den nya partiledningen. Detta demonstrerades eftertryckligt under debatten om Ungern och Tjeckoslovakien samt skymtade förresten också i en deklARATION att det inte nu var aktuellt med någon medverkan från partiets sida för att åstadkomma ett erkännande av TDR.

Hermanssons senkomna förklaring att det ungerska upproret också borde ha fått fortgå ostört, är särskilt intressant. Han tycks nämligen då bortsett ifrån det faktum att upproret mot

socialismen i Ungern inte bara satte fascistiska pilkorsare och ungerska revisionister på benen utan skedde under stöd i olika former från reaktionärer i många stater. I den situationen ville alltså Hermansson inte att någon motsvarande åtgärd skulle vidtagas till hjälp för den hotade socialistiska republiken. Han kunde faktiskt ha åberopat stöd för denna mening från dem som nu hade tagit hand om den ideologiska ”förnyelsen” i Ungern och började med att avlägsna marxismens sentens ”Arbetare i alla länder förena er” ur Rude Pravos vinjett!

Även i Tjeckoslovakien började undermineringen av grundvalarna för landets socialistiska ordning med att revisionismen gjorde sig bred i alla massmedia. När vår partiledning satte kurs på nationalkommunismen fanns det visserligen inte mycket av kommunistiska tidningar att utplåna eller förfuska, men avsikterna kunde man inte ta fel på. Det är en av de faktorer som hör till den allmänna bedömningen av valnederlaget. Men minst lika viktigt är att avsikten från partiledningens sida tydligen var att likrikta partiets propaganda efter den nationalkommunistiska mallen.

När valet nu visar att antisovjetism och fiendskap mot internationalismen inte fick den effekt som partiledningen avsett, så skall man som sagt inte skylla på ”förhastade” yttranden som orsak till att det gick galet. Det finns ett långt förspel som jag dock inte ska gå in på närmare. Varje partimedlem kan emellertid konstatera att bedömningen av det mesta som skedde i de länder som var förenade i Warszawapakten slutligen fick negativa förtecken, medan vi däremot ansågs ha mycket att lära av kinesiska folkkommuner, jugoslavisk företagsledning och vissa företeelser i England, Frankrike och Italien. Detta slag av ”internationalism” med noggrant urval så att det skulle passa för en i stort sett antisovjetisk linje, fylldes på med sympatiyttringar för Aksel Larsens parti och för SF-juntan i Norge som störtade den socialdemokratiska regeringen. Där fanns det ”mönster” att följa men inte bland socialismens föregångare!

Kunde man vänta sig annat än valnederlag av denna systematiska strävan att lotsa partiets medlemmar och väljare in i en SF-fälla? Men partiledningen tröstar sig med att valrörelsen i många avseenden varit ”intensivare och bättre än någonsin”. Så återstår alltså att söka förklaringen till valnederlaget i en felaktig politik. Man skall inte glömma att det i år tillkom ett osedvanligt stort antal nya unga väljare. Dessa har tydligen inte attraherats av en valrörelse ”bättre än någonsin” eller av en politik som just med sikt på den unga generationen föregetts innebära en stimulerande ”förnyelse”. Och 140.000 ”gamla” väljare har fått nog!

I den mån händelserna i Tjeckoslovakien har gynnat socialdemokratin i valet, är det mest troligt att detta beror på att Erlanders och utrikesministerns bedömningar framstod som sansade i jämförelse med Hermanssons och Wedéns äventyrligheter.

Det räcker emellertid inte med att konstatera de valtaktiska fel som många kamrater begått efter Hermanssons kampparoll mot flertalet socialistiska stater. Diskussionen måste inriktas på en viktigare fråga än den valtaktiska, nämligen det faktum att partiledningens nationalkommunism avgränsar oss från fredskampens avgörande krafter, från dem som nu fått vågskålen att allt mera väga över till socialismens förmån i världsekonomin och utgör frihetsrörelsernas viktigaste bundsförvant.

Helmer Holmberg

Gustav Johansson: Kommunisterna och Tjeckoslovakien

Kampanjen kring Tjeckoslovakien har varit ljumma västanfläktar mot det vi upplevde under finska vinterkriget, efter tyskryska paktens och under Ungernhändelserna. Våra kamrater trakasserades på arbetsplatserna och i fackföreningarna. Hundratals demonstranter med överfall i blicken samlades om kvällarna vid våra parti- och redaktionslokaler. Fem kamrater mördades när Norrskensflamman sprängdes och brändes.

Vi skulle ha fått enorm publicitet i pressen och hyllats av våra gamla fiender om vi valt att tjuta med ulvarna och förklarar att Mannerheims sak var vår, men det gjorde vi inte. Det var otacksamt och farligt att mana till besinning och eftertanke den gången, men vi fortsatte att bekämpa de svenska krigshetsarna, som inte var nöjda med att Sveriges mobiliseringsförråd och massor av frivilliga sändes till Finland utan ville ha öppet krig mot Sovjet. För detta fick de kommunistiska tidningar som inte bränts, uppleva tre års transportförbud.

Fem år senare hyllade den svenska folkmajoriteten och all världens antifascister Sovjetunionen som svarat för den största och mest heroiska insatsen när världen räddades från hitlerbarbariet. Över 20 miljoner sovjetmedborgare gav sina liv i den kampen. Tiotusenden av dem stupade på tjeckoslovakisk mark, i samverkan med landets egna frihetskämpar, för att driva bort och krossa Hitlers ockupationstrupper.

Kan det förvåna någon att ett land och ett folk som offrat så mycket i kampen mot fascismen, är särskilt uppmärksamma för faran att detta skall upprepas ännu en gång? Jag har under de senaste veckorna fått många exempel på att goda svenska iakttagare långt in på socialdemokratiskt och borgerligt håll kände och förstod att det som hände i Tjeckoslovakien inte i första hand gällde den tjeckoslovakiska pressfrihetens gränser. De kände att det var fråga om stora ting, om de socialistiska ländernas säkerhet för nya överfall, om Europas och världens fred.

Att tiga om detta och skriva polemik om mindre viktiga ting skulle ha tolkats som en tyst solidaritet med den kampanj där Sovjets ingripande till socialismens försvar jämfördes med Förenta staternas anfallskrig mot Vietnam och i något enskilt fall även med Hitlers ockupation av Tjeckoslovakien, med förslaget att Sveriges ambassadör i Moskva skulle hemkallas, att kulturförbindelserna skulle frysas ned och idrottsförbindelserna begränsas ännu mera. Jag kunde inte vara med när Norrskensflamman kritiserades hårt för en välbalanserad artikel där det sades att det var för tidigt att fälla definitiva omdömen om dessa händelser.

Jag har använt tiden till att noga följa pressen under dessa veckor och göra jämförelser med tidigare kampanjer. Detta kommer jag att behandla i mera utförligt sammanhang, men det ger också underlag för många tidningsartiklar.

I en ledare i Aftonbladet 22 augusti var Gunnar Fredriksson helt klar över att Sovjets handlingar dikterades av omsorgen för den socialistiska världens säkerhet mot hotet från väster. Fredriksson hävdade dock att detta ingrepp måste bero på ”en gigantisk och cynisk felbedömning”. Mot detta gjorde vi bara invändningen: Tänk om det nu skulle visa sig att Sovjets och de fyra andra Warszawapaktsstaternas regeringar bedömde situationen riktigt?

Den slagna kapitalistklassens och de gamla borgerliga partiernas representanter finns kvar i Tjeckoslovakien och har en betydande efterväxt, särskilt bland stora delar av de intellektuella. Det är de kretsarna som menar kapitalism när de talar om demokrati och ökad frihet. De drömmer om lysande vinster och stora chanser om det västtyska och amerikanska stor-kapitalet fick möjlighet att inifrån erövra de socialistiska företagen etapp för etapp, som det hette i en av Västtysklands största tidningar. En sak är uppenbar. Utvecklingen i Tjeckoslovakien i år var en önskedröm för de aggressiva krafterna i Västtyskland och USA. Ända sedan 40-talet har deras strategi gått ut på att inifrån luckra upp och få inflytande över de mindre Warszawapaktsstaterna en efter en, för att underlätta en militär erövring. Var då den kontrarevolutionära faran ”en gigantisk felbedömning”? Det finns inga som begår så många misstag som de västliga kremlologerna. Det finns all anledning att sluta upp med pratet att sovjetledarna inte vet vad de gör. De visste säkert att de skulle förlora mycket goodwill och få stora svårigheter i väster genom detta ingripande. Jag tror dock att de bedömde situationen så att det skulle vara mycket farligare för den socialistiska världen att blunda och passivt låta det kapitalistiska och kontrarevolutionära spelet fortgå.

Det är förklarligt om sovjetledarna i denna situation inte ännu talar om allt vad de vet om kontrarevolutionens förehavanden i denna situation. Jag ska bara dröja vid ett par detaljer. Turistströmmen till Tjeckoslovakien har svämmat över alla bräddar under det gångna året. Tror man att Västtysklands politiska agentcentraler och amerikanska CIA skulle ha glömt att låta sig representeras i denna turistström? Det finns ingen anledning att misstänka dem för sådana försummelser. Observerade någon att i de västtyska regeringskretsarna skyndade man sig att på förhand bestrida äktheten av en del dokument, som de väntade att sovjetregeringen skulle publicera, men ännu inte publicerat? Vem har glömt den svenska radios hänfödda rapporter om de hemliga radiosändarna, där den ena tog vid när den andra måste sluta och om den förnämliga apparatur de hade till sitt förfogande? Är det någon som tror att sådant organiserades på ett par dagar?

Jag hoppas att alla mina läsare tog del av James de Gaalitzis avslöjande i Ny Dag nr 43, sidan 9, hur en ”västtysk specialbataljon gjorde insats i Tjeckoslovakien”. Han avslöjar det som anförts på flera håll, att en del av dessa sändare arbetade från Västtyskland och dirigerades av den av hitlergeneraler ledda västtyska krigsmaktens bataljon 701 för psykologisk krigföring, där man har specialister på sådan trafik. Saken avslöjades först när en västtysk journalist var ute och letade efter ett barnsjukhus i Prag som enligt denna västtyska sändare skulle ha skjutits sönder och samman av sovjetflyget. Det fanns inte något sådant sjukhus. Hur många av Sveriges radios och TV:s sensationsrapporter om ryska grymheter härstammade från dessa västtyska sändare och från de inskickade agenterna?

Avsikten var tydlig: att hetsa Prags invånare till provokationer mot sovjettrupperna för att det skulle bli blodiga strider och slutligen krig. Var fick Sveriges radios representant Gustav Svensson sina historier om de hänsynslöst överkörda tio barnen, av vilka sju skulle ha dött, som aldrig nämnts senare i några begravningsnotiser, om den vackra unga flickan som rusade fram mot en rysk tank, som plötsligt ”liksom upplöstes”, vilket enligt Svensson troligen berodde på att hon träffats av ryska dum-dum-kulor. Sådana dum-dum-historier serverades i massor under finska vinterkriget. CIA:s, Västtysklands och kontrarevolutionens agenter kunde konsten lika bra under händelserna i Prag.

För vår del hoppas och tror vi att förhållandena i Tjeckoslovakien snart kommer att normaliseras och att det tjeckiska folket kommer att fortsätta på socialismens väg. Säkert menar det stora flertalet allvar med sina socialistiska deklamationer men i denna situation vill vi påminna om vad som hände i Ungern 1956. Det började med allvarliga demonstrationer av medvetna övertygade socialister mot missgrepp och övergrepp som begåtts av Rakosi-regimen. Regeringen övergick enligt demonstranternas krav till Imre Nagy, som förut varit regeringschef i den socialistiska regimen och bekämpade Rakosi-politiken. Snart kunde den svenska pressen meddela att det fanns en stark underjordisk organisation, byggd på de fascistiska och kapitalistiska krafter som fanns kvar i landet. De var beväpnade, beväpnades ytterligare ur de militära förråden och deltog i striderna från första stund. Nagy var som sagt kommunist men i denna situation gjorde han allt större eftergifter för de fascistiska stöttrupperna som snart blev herrar på gatorna i Budapest. Redan de första dagarna torterades och lynchades massor av kommunister och judar på gatorna, kastades ut från fönstren, fick ögonen utrivna och trampades ihjäl, medan den svenska pressens utsände jublade över denna sadism. Redan den 27 oktober 1956 skrev C. H. Hermansson i en signerad artikel i Ny Dag att han kände avsky ”mot den av bloddoften berusade hejarklack som nu genom de borgerliga tidningarna uttrycker sin entusiasm över blodsdåd och blodsutgjutelse”: ”Det är alltså så ni vill ha det, herrar Tingsten och Bo Enander! Det är sådan verksamhet med blod och brand och inbördeskrig ni skulle uppmuntra om folket i Sverige tar makten från storfinansen i vårt land”.

Regeringen ombildades fem gånger under 11 dagar och kallades fjärde gången nationell samlingsregering där de upplösta partierna var med. Arbetare sköts ned när de försvarade sina

fabriker. Vid händelsernas början hade regeringen begärt hjälp av sovjettrupperna, för att sedan under det fascistiska trycket kräva att de skulle bort. Nagys sista regering förklarade att Ungern utträtt ur Warszawapakten. Det var då Janos Kadar, som suttit i fängelse för sin opposition mot Rakosi och som blivit partisekreterare och deltog i Nagys första regeringar, bröt med Nagys politik, medan sovjettrupperna ingrep för att hjälpa de ungerska socialisterna att rädda landet från en fascistisk diktatur.

Visst finns det många skillnader mellan Ungern och Tjeckoslovakien, men det kan komma att visa sig att den största skillnaden är att Sovjet denna gång ingrep på ett förebyggande stadium, i förbund med Ungern som upplevt 1956 och tre andra paktstater som ville freda sig mot hotet från väst. Är det någon som i dag vill påstå att det skulle varit bättre om vi 1956 hade fått en ny fascistdiktatur i Ungern?

Till slut ett par ord om talet att de fem staternas ingripande stärkt de reaktionära krafterna i världen. Varför skulle dessa då vara så missbelåtna? Att det amerikanska folket skulle få välja mellan tre Vietnamkrigare vid presidentvalet var klart före den 21 augusti. Däremot tror vi att den växande fredsoptionen stärktes av att människorna kommer till klarhet om den akuta krigsfaran. Vi tror att det kommer att visa sig hälsosamt och nyttigt för freden att det görs klart att de socialistiska regimerna inte kommer att låta ta sig på sängen, att de genomskådar nynazisternas och revanschisternas förehavanden och är beredda att försvara de socialistiska landvinningarna med samma okuvliga tapperhet som för 25 år sedan, när Hitlers segervana erövringsstyrkor drevs tillbaka från Stalingrad till Berlin.

Gustav Johansson

Hilding Hagberg: Efter partistyrelsemötet

Hemlighetsmakeriet och dimbildningen

Partistyrelsen har nu behandlat partisituationen efter valet och i samband med valnederlaget. Partistyrelsen har *inte* gjort någon valvärdering!

Den har inte uppställt ett politiskt handlingsprogram, om man inte skall ge rekommendationerna om aktivitet i avtalsrörelsen och hyresfrågorna samt i solidaritetskampen detta högtidliga namn.

De besvärliga tidningsfrågorna har överlämnats till en arbetsgrupp.

Däremot har kamrat Lövenborg framlagt både en valvärdering och en anvisning på de politiska huvuduppgifterna. Den sopades under mattan med tal om att "beaktas" vid den fortsatta partidiskussionen.

Mitt *öppna brev* till partistyrelsen fick "cirkulera". Det fick inte lika litet som min första valvärdering trots begäran utrymme i Ny Dag. Skall det symbolisera tankefriheten och tryckfriheten i Ny Dag? Jag betraktar naturligtvis handlingssättet inte bara som en diskriminering utan också som ett indirekt erkännande att jag tagit upp väsentligheterna samt att partiledningen föredrar en munkorg framför debatt därom.

Nästan otroligt är att det svar som Sovjetunionens kommunistiska partis presidium tillställt vårt partis medlemmar i anledning av VPKs uttalande i Tjeckoslovakienfrågan hemlighölls för partistyrelsen. Man vågar antagligen inte låta partiets medlemmar eller dess styrelse få reda på vad Lenins parti har velat säga dem.

Det tjeckoslovakiska partiets avsnoppande av VPKs uppvaktning och förslag om en konferens mot warzavastaterna ansågs tydligen inte heller av intresse för partistyrelsen och parti-medlemmarna.

Enligt Hermansson ville partistyrelsens betrakta mitt öppna brev som ett *diskussionsinlägg*. Man nöjde sig därför med att hänvisa till partiprogrammet och partistyrelsens godtagande av AUs uttalande den 21 augusti. Men varför blanda in partiprogrammet? Det hade väl varit lika relevant med en hänvisning till smörpriset eller det pågående kyrkomötet ...

Nu skall AU själv utforma ett uttalande för partidebatten. Det är ett beslut som talar för sig själv. Det blir alltså inte partistyrelsens värdering eller rekommendation! Det blir de som bär huvudansvaret för nederlagspolitiken och som, om de hade någon känsla för politiskt ansvar skulle ställa sina platser till förfogande, som nu skall tala om varom en partidebatt bör röra sig.

Hermansson har dock utan närmare motivering omnämnt tre orsaker till valnederlaget: händelserna i Tjeckoslovakien, blockeringen av partiets ansträngningar att föra ut sin politik på grund av dessa händelser och regeringsfrågans dominans. Detta kan väl bara tolkas så att bevarandet av warzavapakten och åtgärder mot en hotande kontrarevolution är till skada för vårt parti? Eller omvänt, om inmarschen inte skett och kontrarevolutionen segrat i Tjeckoslovakien skulle vårt parti haft en bättre valposition! Eller finns det någon annan möjlig eller rimlig förklaring?

Partiet påstås ha haft svårt att få ut sin politik på grund av samma händelser ... I Ny Dag talades däremot om hur partiet blivit på alerten genom sin antisovjetiska aktivitet. Borgarna häcklades i ND för sin senfärdighet – de behövde två dagar för att genomföra den protest-manifestation som VPK-ledningen klarade av vid lunchdags den 21 augusti. Man organiserade med viss framgång sympatiuttalanden för Hermanssons linje. En del inpiskare, som nu drivit ut framstående kommunistiska fackföreningsmän ur partiet, kunde i fackföreningarna utnyttja förvirringen. Man hade ju alla media, hela världsreaktionen för att inte tala om LO-ledningen bakom sig – allt gick lekande lätt. Har väl någon gång vårt parti ägnats så stor gillande uppmärksamhet i TV, radio och motståndarpress som efter den 21 augusti? Är det utan fog som många kamrater anser att det skulle ha gått bättre för vårt parti om det inte så hundraprocentigt lyckats få ut sin ”avsky” över de fem warzavastaternas regeringar?

Återstår regeringsfrågans dominans i valrörelsen. Men den har ju dominerat varje riksdagsval sedan 1932 utan att partiet därför har tillfogats ett sådant nederlag.

Uppriktigt frågat: Är detta sätt att ställa frågorna värdigt för ett marxistiskt arbetarparti? Det befordrar nämligen inga riktiga svar. Det upplyser inte om vad man menar. Man kunde precis lika gärna säga, att om inte Dubcek, Bresjnev och Erlander förekommit så hade vi klarat valet. Jag kan i vart fall inte kalla dessa hänvisningar annat än undanflykter.

När Lövenborgs förklaringar kasserades och partistyrelsen inte gav några verkliga förklaringar kan vi kanske vända oss till Ny Dag? I nr 43 heter det där på ledarplats att ”det fanns rätt stora likheter mellan det stora valnederlag socialdemokratin led 1966 och det som nu drabbat kommunisterna”. Det är fantastiskt.

Det heter vidare, att nederlaget slog jämnt över hela landet – ND tycker inte att den bättre insatsen i Norrbotten betyder något! – samt att ”partierna inte lyckades åstadkomma ett samlat kraftfullt uppträdande”.

Vari består likheten? Kanske Ny Dag vill säga att socialdemokraterna 1966 förlorade *över* 4 % av väljarna från 1964 – och det gjorde som bekant även kommunisterna! En sådan omskrivning underlättar naturligtvis att trolla bort fakta. Ty fakta är att medan socialdemokraterna 1966 förlorade 5 % av väljarna förlorade VPK 1968 hälften av sina väljare från 1966. Sådant fiffel och fuffel kan väl bara bedra partiet.

Vad talet om svårigheten att åstadkomma ett samlat kraftfullt uppträdande beträffar så saknades inte detta för regeringspartiet 1966, men det saknades för vårt parti. Det är en stor skillnad. Om något nytt framträdde för regeringspartiet denna gång så är det detta, att det uppträdde mer offensivt, hade ett valprogram som slog mer och det intog en bättre utrikespolitisk position som komprometterade vårt parti.

I nr 44 polemiserar Ny Dag mot mina artiklar, vars innehåll hemlighålles för dess läsare. Jag och andra förmenas ”slipa knivarna” för att göra upp saker som jag och andra tidigare varit missnöjda med. Ny Dag medger att partiets förhållande till det första socialistiska landet kan vara viktigt ur principiell synpunkt, men det kan knappast spela någon roll i vår eftervalsdebatt. Vidare är det oriktigt begära att de huvudansvariga för nederlaget skall avgå.

Slutligen – läs och begrunda ur Ny Dag!

”Det ligger i sakens natur att det inte är den gångna utan den nuvarande och den *kommande* generationen, som skall utarbeta partiets politik.”

Ny Dag upplyser nu om att medlemmar med ett långt medlemskap inte skall delta i utformningen av partiets politik. Den uppgiften skall förbehållas Hermanssons generation och en kommande generation – Ny Dag avser förstås barnens generation? Det skulle alltså existera ett *graderat medlemskap* i vårt parti, som diskvalificerar medlemmar med hög partiålder liksom äldre medlemmar och förmenar dem varje medlems rätt att medverka i utformningen av partiets politik! Sådant förbud finns ju inte i partistadgarna. Men om Ny Dag inte bara svamlar måste det finnas i praktiken. Jag antar att de som delar denna organisationsvidriga mening ändå har näsa för att känna den otäcka lukten.

Trots ett sådant stadgestridigt förbud mot dem som var med om att starta och bygga upp partiet innan den nu styrande generationen ens var född – Hermansson lär i fjol ha fyllt 50 år, själv var jag med för 52 år sedan när vi byggde upp vårt vänsterpartidistrikt i Norrbotten – så tänker varken jag eller andra med ett långt medlemskap avstå från att försöka återstyra partiet in på marxismen leninismens beprövade väg.

Partistyrelsens eniga beslut

I syfte att binda partiet för den antisovjetiska linje som uttrycktes i uttalandet den 21 aug. samt med utnyttjandet av ännu ouppklarade problemställningar och den lojalitet partistyrelsen känner inför den kongressvalde ordföranden kunde Hermansson genomdriva ett godtagande av samma uttalande och utnyttja detta som bevis för partistyrelsens enighet. Detta uttalande har följande lydelse:

”VPKs verkställande utskott har med avsky tagit del av nyheten om att styrkor från warzavapakten invaderat Tjeckoslovakien. Ett övergrepp mot det tjeckoslovakiska folkets suveränitet har därmed skett.

VPK som är anhängare av varje folks rätt att bestämma sin egen utveckling fördömer warzavapaktsländernas militära våld mot Tjeckoslovakien. Att som skett med vapenmakt socialistiska länder emellan söka ändra en politik som rönt det tjeckoslovakiska folkets uppenbara stöd är ett brott mot socialismens principer. Redan de redovisade motiven för övervåldet, nämligen att den sittande regeringen skulle vara olaglig och att paktstaternas säkerhet skulle vara hotad genom den öppnare inriktningen i den politiska utvecklingen i Tjeckoslovakien, är kränkande.

VPK kräver att alla utländska trupper omedelbart och villkorslöst dras bort från Tjeckoslovariens territorium.

Vi uppmanar alla kommunister och socialister att stödja det Tjeckoslovakiska folkets kamp.”

Uttalandet utgår alltså ifrån att de fem warzavastaterna hade sämre möjligheter till insyn och att värdera läget i Tjeckoslovakien än vad bland annat VPK-ledningen hade.

Det utgår vidare ifrån att en så drastisk, omfattande och svår åtgärd företogs av ansvarslöshet eller godtycke. Men kan man ett ögonblick förutsätta, att en så allvarlig aktion igångsatts utan de mest tvingande skäl? Tyvärr tycks VPK-ledningen, som en del tidigare kommentatorer, utgå ifrån att aktionen var ett resultat av felaktiga informationer, att den bara var en politisk dunderdumhet, en idiotisk maktdemonstration och att vårt partis och andras aktioner förhindrade att konsekvenserna skulle bli ändå allvarligare.

I uttalandet påstås att motivet för aktionen skulle vara att den tjeckoslovakiska regeringen tillkommit på olaglig väg. Detta är ett illvilligt och osant påhitt. I de fem regeringarnas brev heter det nämligen att invasionen riktar sig mot faran för kontrarevolution och föranletts av framställningar från medlemmar av regeringen och partiledningen – alltså inte av några oansvariga småpojkar. Hur kan då VPK-ledningen förtiga eller förvränga dessa *officiella* motiv? Och hur kan den samtidigt som den ignorerar dessa motiv skriva in den kontrarevolutionära propagandans påhitt och framställa dessa som warzavastaternas motiv?

Det heter vidare att invasionen strider mot ”socialismens principer”. Fel! Den strider inte mot warzavastaternas högtidliga överenskommelse som har bekräftats av konferenserna i Cierna nad Tisou, Bratislava och Moskva. Dessa beslut, har den tjeckoslovakiska regeringen högtidligt förklarat, bildar *den enda grundvalen* för att normalisera läget. De socialistiska länderna har alldeles uppenbart en annan tolkning av innebörden i ”socialismens principer” än VPK-ledningen. Men det kanske beror på att de har ett större ansvar, att de inte leker med krig och fred, socialism eller fascism.

Tjeckoslovakien som socialistisk bastion är ännu viktigare, ännu mer utsatt än vad Ungern var. Bismarcks ord under förra århundradet att den som behärskar Böhmen-Mähren behärskar Europa har fortfarande betydelse. När England–Frankrike 1938 utlämnade Tjeckoslovakien till hitlertyskland dröjde det endast ett år innan andra världskriget var ett faktum. Är det troligt, att om kontrarevolutionen genomfört en framgångsrik statskupp, landet utträtt ur warzavapakten, ty det var därom striden stod, och NATO – Västtyskland – blivit dess garant, att ett storkrig kunnat undvikas? Ty dit ledde Hermanssons ”socialistiska principer”.

Vad anförs allmänt mot inmarschen och alla fakta? Man säger sig anse att situationen inte var så allvarlig i Tjeckoslovakien. Man anser det inte heller bevisat att uraktlåtenhet att intervenera skulle ha framflyttat tidpunkten för det förberedda tredje världskriget. Men detta är ju vad man påstår sig tro. Man vet ingenting i det väsentliga och besvärliga fakta ignoreras.

Efter inmarschen spreds ett flygblad i Brno där målen angavs:

”Varje icke kommunist, förbered dig på din arbetsplats, i din bostad till den slutliga uppgörelsen med all världens kommunister! ... Minns en sak: lämna warzavafördraget så att västdemokratien kan hjälpa oss! Deras arméer är redo.”

En av de kontrarevolutionära organisationerna kallade sig Klubb 231; den uppgavs ha 40.000 medlemmar. Dess generalsekreterare Brodsky förklarade:

”Den bästa kommunisten är en död kommunist, och om han lever så bör man rycka benen av honom.”

Jag är tyvärr inte övertygad om, att därest kontrarevolutionen segrat och atombomberna börjat sin upprepning av Europa, Hermansson skulle inta en annan position? Jag skulle vilja höra hans egen mening därom.

Vårt parti liksom arbetarklassen måste göra klart för sig, att det finns betydande kontrarevolutionära krafter i varje socialistiskt land liksom i de kapitalistiska länderna. De måste också kunna skilja på åtgärder från socialistiska broderländer för att släcka en eldsvåda hos grannen och invasioner för att förintä demokratin och den nationella suveräniteten. De fem

warzavastaterna förklarade att de marscherade för att rädda Europas fred, för att korsa de västtyska kraven på gränsrevisioner, för att försvara status quo och bevara socialismen i Tjeckoslovakien, för att hindra kärnvapenkriget. Om VPK-ledningen i ett sådant läge förlorar orienteringen underblåser den kriget och hamnar hos fredens fiender. Det ger applåder i TV, radio och motståndarpress, men det vanäras partiet och bedrar arbetarna. Den svenska regeringen såg klarare än Hermansson och Wedén vad det handlade om. Den vände sig med kraft mot försöken att försämma relationerna visavi Sovjetunionen och den vann därmed arbetarnas röster i högre grad än sedan 1940.

Enligt partistyrelsens beslut skall det nu genomföras en ordentlig partidebatt. Detta är riktigt och nödvändigt. Partiets ledning redovisar dock ingen åsikt om orsakerna till partiets svåra läge. Den avstår från att ge verkliga bidrag till belysning av orsakerna – den överlämnar på äkta anarkosyndikalistiskt manér debatten åt sig själv. Det är otroligt men kanske inte alldeles oförklarligt.

Men det finns en valvärdering, den som framlades av Lövenborg. Den fastställer som väsentliga orsaker till nederlaget:

*att partiet hamnade höger om högern i tjeckoslovakiska frågan,
att partiet gick mot arbetarna i regeringsfrågan,
att Sveriges arbetare inte vill ha två socialdemokratiska partier,
att partiets valprogram inte slog, inte framstod som ett alternativ,
att dess tidningspolitik skapat tvivel om partiets åsikter och avsikter,
att massarbetet, särskilt det fackliga arbetet, åsidosatts, samt att organisation, sammanhållning och ideologiska frågor försumrats.*

En partidebatt kan inte gå udenom dessa konstateranden. De ger en vägledning för att förstå katastrofens oundviklighet, men också för att reparera det förgångnas fel och misstag.

I Ny Dag har Arne Kirsten, Jörn Svensson och Göran Therborn gjort en valvärdering om ”Den samlade vänsterns framtid” där det bl. a. heter:

VPK har som parti aldrig blivit identifierat med de nya breda radikala strömningarna under 60-talet. Det har inte varit VPK som gått i spetsen för de internationella protest- och solidaritetsrörelserna. Det har inte varit VPK som har drivit de diffusa kampanjerna mot klasskillnader och könsdiskriminering. VPK har inte varit påfallande aktivt i motarbetandet av den kapitalistiska strukturrationaliseringen.

Det heter vidare i denna hårda vidräkning att VPK inte har framstått som kvalitativt annorlunda än SAP, det har försökt framstå som ”ett sympatiskt radikalt folkhemsparti”. Det tog inte i valkampanjen fasta på ”de aktuella dominerande sociala motsättningarna”. Man hade också underskattat regeringsfrågans betydelse, Tjeckoslovakienfrågan låg i vägen etc.

En anledning härtill tror vederbörande vara den förment svåra generationsväxlingen – men om den blev svår berodde detta på den nya ledningens linje att förvandla partiet till ett SF-parti. De tre tror också att det tidigare inte skedde någon förnyelse i partiledningen, men där är de dåligt underrättade eftersom partistyrelsen starkt förnyades vid varje kongress. Partiet säges sedan dess ha skött sitt parlamentariska arbete fint – inte så fint, se bara militärfrågans behandling! – men visat dåligt ledarskap på alla andra områden, ja det har ”saknats en effektiv organisatorisk ledning”. Ideologisk osäkerhet, försummad marxistisk grundskolning i jämförelse med tidigare, en vacklande strategisk och taktisk linje och brist på utomparlamentarisk verksamhet.

Dessa hårda ord är inte oberättigade även om en del går utanför centrala problem. ”Ett sympatiskt radikalt folkhemsparti” – Det är Hermanssons ideal och tvivelaktiga förtjänst.

Anknytningspunkter

Jag kan förstå varför partistyrelsen inte självkritiskt behandlade problemen, men jag är också övertygad om att detta var skadligt för partiet. Betyder nu min kritiska attityd att jag förnekar att något positivt ändå kom ut från partistyrelsemötet? Absolut inte, snarare tvärtom. Jag är t. o. m. övertygad om att flertalet i verkligheten kommer till liknande slutsatser som jag även om detta inte i nuvarande komplicerade läge och på grund av en rad orsaker klart framträder. De oriktiga besluten, det gäller särskilt solidariteten med VU från den 21 aug., ser jag som ett resultat av en skicklig regi, en svår situation, problem uppkomna genom det föregående, en överdriven lojalitet och en felaktig känsla av medansvarighet i en process som var svår att överblicka.

Besluten om arbetsgrupperna var sålunda riktiga, oberoende av om motiven därför var att undvika alltför heta konfrontationer, att vinna tid. Läget är i alla fall sådant, att dessa arbetsgrupper blir tvingade att komma fram till resultat som även kritikerna till en del kan godta.

Beslutet om partidiskussionen var även bra, trots den anarkosyndikalistiska uppläggningsen.

Dit hör även beslutet om inkallande av partikongress.

De huvudpunkter som nu skjutes i förgrunden: arbetet i avtalsrörelsen, för lägre hyror och i solidaritetskampanjer, särskilt för Vietnam, är självklara. Här bör emellertid Lövenborgs framlagda förslag ge viktiga anvisningar. De borde vid närmare eftertanke kunna godtas av partiets och partistyrelsens medlemmar. Dit hör att hålla fast vid neutralitetslinjen och bekämpa regeringens avsteg från denna. Det är en hållbar och svårangriplig position och innebär att partiet skall ställa fredsfrågorna mer energiskt än tidigare, helt enkelt därför att krigshotet återigen är större än tidigare, att kontrarevolutionens krafter har vidgat sin verksamhetsfär och att en försvagning ...

Hilding Hagberg

Hilding Hagberg: Några repliker

Nils Bengtsson har i Nfl 9 okt. under rubriken Vi och Tjeckoslovakien försökt prestera ett mer seriöst försvar av partiledningens agerande under valrörelsen. Det väsentliga däri är att vår bekännelse till den mycket viktiga nationella friheten förpliktat VPK till reaktionerna i den tjeckoslovakiska frågan och att just detta är kärnproblemet i hela diskussionen. Till sin konsekvens är hans argumentation ett försvar av varje folks förmenta rätt att utlösa ett kärnvapenkrig, liksom av rätten till kontrarevolution i socialistiska stater. Argumentationen rör sig i det blå, en lek med ord, den manifesterar en oskuldsfullhet inför freds- och klasskampens realiteter som överträffar det mesta.

Den tillmäter alltså ingen betydelse åt försäkringarna att avsikten i verkligheten, liksom när det gällde Ungern, är att hindra ett krigsutbrott, trygga Tjeckoslovariens nationella frihet, återupprätta partiets ledande roll och garantera genomförandet av demokratiseringsprogrammet. Logiskt sett får alltså detta inte ske, därför att det avser att hindra kontrarevolution och krig! Dit leder abstraktionsleken.

Och detta är enligt NB även innebörden i VPKs program. Vårt nuvarande partiprogram "förbjöd" alltså Sovjet att hjälpa Ungerns folk att bevara socialismens vinningar liksom inre och yttre fred! Vårt partiprogram "förbjuder" alltså socialistiska länder att bistå varandra! Vårt partiprogram är för all del ingen felfri skapelse, men nog är det betydligt bättre än NB och andra försöker göra det.

Vi lever i en hård och grym värld. Många stater är rustade till tänderna, de är helt förberedda för krig. De ohyggliga kärnvapnen svävar i luften över NATO-ländernas folk liksom över många andra folk. Ett kärnvapenkrig kan utlösas på ett fåtal minuter genom ansvarslöshet, äventyrslystnad, psykos, misstag eller ren olyckshändelse. På en enda vecka kastades världen sommaren 1914 från fredens idyll in i första världskriget med hjälp av en ansvarslös skolpojkes attentat. Västtyskland är fyllt av möjligheter att utlösa kärnvapenkriget, fullt av desperata och revanschlystna människor, fullt av förödande vapen, utbildade massarméer och med en statlig doktrin, vars målsättning är att förändra gränserna. Reaktionens skymning sänker sig åter över centraleuropa.

Detta ohyggliga läge har gjort kampen mot krig och krigshot till mänsklighetens heligaste bud.

Just då uttolkar NB partiprogrammet som en förpliktelse att tjuta med i den världsreaktionära olåten och att utdöma hela det säkerhetssystem som skapades 1945 mot ett nytt världskrig och en väntad västtysk militarisering. Det känns kväljande.

I Ny Dag har Gösta Bernevald riktat "Några ord till Hilding Hagberg". Han tror inte på något västtyskt hot mot Tjeckoslovakien, tydligen inte på någon krigsfara alls. Men om ett sådant hot föreligger är det för honom "Sovjets skyldighet att vänta med sitt ingripande till den första tyska stridsenheten överskred den tjeckiska gränsen", dvs. tills den överskrider sovjetgränsen. I så fall skulle inte vi "behöva krasa Sovjets heta kastanjer ur elden", Sovjet skulle tvärtom framstå som räddare...

Jag kan inte förstå att vad som skedde sommaren 1941 kan framstå som en lockelse för en kommunist med 25-årigt medlemskap. Det dröjde ända till Stalingrad innan Sovjet den gången fick några applåder och först 1944 började Sverige avveckla en del av hjälpen till den nazityska krigföringen medan våra domstolar så sent som 1952 avkunnade hårda domar mot folk som anklagades för att ha velat hjälpa Sovjet 1941.

Det avgörande är, om man bortser från verklighetsflykten, frågan om man passivt skall invänta kriget eller förhindra detsamma. Det sistnämnda har alltid varit arbetarrörelsens linje, marxismens-leninismens linje. Den är väsentligt viktigare nu, eftersom kärnvapnens eldstormar och världens förgörande är alternativet. Men Bernevalds taktiska självmordsrekommendation är tydligen också Ny Dags att döma av dess generösa rubricering.

Bernevald är inte ensam om att utställa lojalitetsreverser visavi Hermansson, oavsett vart denne för partiet. Men borde inte huvudsaken för en kommunist med många medlemsår vara, om hans parti är och förblir ett kommunistiskt parti? Känner han ingen plåga inför utvecklingen till ett socialdemokratiskt SF-parti, något steg till vänster om regeringspartiet i inrikespolitiken och till höger i utrikespolitiken?

Att ställa personen före saken leder bara bort.

I Nfl 4 okt. har Per Ekman även ställt personen före saken. Själv presenterar han sig som försvararen av socialismens principer och Hagberg som partisplittrare. Det är billigt, käre Per, eftersom du väl vet vem som splittrar partiet. Att delta i världsreaktionens försök att riva upp säkerhetsgränsen – fredsgrens från 1945 – är motsatsen till socialismens principer. Att ersätta en allvarlig diskussion om orsakerna till partiets valkatastrof med krav om tystnad i enhetens missbrukade namn är inte bara oriktigt och farligt – det strider också mot det beslut partistyrelsen fattat. Att ställa den formella enheten före sanningskravet innebär bara att fortsätta vandringen till intet i stället för att hejda densamma.

Per Ekman upphöjer sig i ena ögonblicket till de socialistiska principernas försvarare – vilket ju är sympatiskt – men förklarar i andra att det "inte är så lyckligt att tala om att återföra

partiet till en marxistisk leninistisk linje” när man angriper Hermanssons politik. Men om inte detta är lyckligt och nödvändigt – vad har då Per Ekman kvar av sin gamla övertygelse?

Jag har i annat sammanhang omnämnt Arne Kirstens, Jörn Svenssons och Göran Therborns valvärdering, där VPK betecknades som ”ett sympatiskt folkhemsparti”. I Ny Dag har de nu levererat en andra artikel, i vilken de diskuterar det förmenta problemet, fraktionskamp eller förnyelse. De vill fortsätta på ”förnyelsens” väg.

De påstår att socialdemokratiens dilemma är oron för att VPK inte uppnår de fyra procent av rösterna 1970 som är villkoret för riksmandat, att SAP fruktar ett bakslag då och att det därför vill isolera Therborns vänster liksom Karlbergs VUF från VPK. Dessa riktningar utsättes därför för förtal!

De har upptäckt fraktionister av två slag – det ena vill ha ett vänstersocialistiskt parti – som VPK nu är – det andra ett kommunistiskt parti av dansk modell. Men Sveriges kommunister, till vilka Hagberg räknar sig, vill ha ett kommunistiskt parti, ett marxistiskt leninistiskt arbetarparti. För egen del vill jag samverka med vänsterfolk, liksom med de socialdemokratiskt röstande arbetarmassorna i gemensamma intressefrågor. När det gäller vissa s. k. vänsterorienterade som odlar anarkistiska och rent trotskistiska idéer, är en ideologisk avgränsning ofrånkomlig. VUF måste hjälpas att bli ett starkt arbetarungdomsförbund i stället för den nuvarande ensidiga inriktningen på skolungdomen.

I de politiska rekommendationerna finns en del förnuftigt, som kan vidareutvecklas. Men mycket är halvdant, ofullbordat. Vederbörande vågar inte ens föreslå att den politiska maktpositionen i regeringens händer utnyttjas för att skapa statliga industrier i spåren på struktur- omvandlingens ödeläggelse! Om aktionsprogrammet skall uttrycka vederbörandes åsikter om förnyelse måste det tyvärr sägas att en del däri bara handlar om uppkok på en politik som fått styra partiets väg till avgrundens brant.

Men den avgörande svagheten är att de tre ser politiken som en isolerad *svensk* företeelse, inte uppfattar de *internationella* sambanden. I det senare avseendet har ju regeringspartiet hamnat till vänster om VPK-ledningen. Det tilltagande krigshotet, den världsreaktionära offensiven, världssvälten, de västtyska kraven på gränsrevisioner och revansch, den kapitalistiska världsekonominns krampsymptom och ökade beroende av rustningar och krig samt nödvändigheten av arbetarenheten mot imperialismen – allt detta tycks inte existera för de ambitiösa programskrivarna.

Hilding Hagberg

SUKPs CK protesterar

Till VPKs partisekreterare Urban Karlsson överbringades muntligt veckan före riksdagsvalet från SUKPs CK en protest i anledning av VPK-ledningens uttalande den 21 aug. om händelserna i Tjeckoslovakien. Protesten har följande lydelse:

SUKPs CK kan inte vara ense med uttalandet av VPKs v-u den 21 aug först och främst därför att man i detta *fullständigt oriktigt* bedömer innehållet och motiven för de fem socialistiska ländernas, inklusive Sovjetunionen, politik gentemot Tjeckoslovakien. Man får ett intryck av att VPKs v-u betvivlar till och med den socialistiska karaktären i denna politik.

Det påstås i uttalandet den 21 aug. att motiven för de fem socialistiska ländernas handlingar skulle ha varit ett strävande till att ”ändra en politik som rönt det tjeckoslovakiska folkets uppenbara stöd; de socialistiska länderna tillskrives meningen att den i Tj SSR makthavande regeringen skulle vara olaglig. Men alla dessa påståenden överensstämmer inte i minsta mån med verkligheten.

Det måste vara bekant för de svenska kamraterna att SUKP, liksom de andra broderpartierna i de socialistiska länderna, ända från början stödde Tjeckoslovakiens kommunistiska partis kurs sådan denna framlagts av TjKPs CK-plenum i januari och maj. De fem socialistiska broderpartiernas handlingar dikterades inte av strävanden att ändra denna kurs utan av önskan att avvärja den uppkomna faran för det tjeckoslovakiska folkets socialistiska landvinningar från kontrarevolutionära krafterns sida och att därigenom skapa de nödvändiga förutsättningarna för att stärka och fullända det socialistiska systemet i Tjeckoslovakien och för att genomföra den kurs som faststälts av TjKP.

Den senaste tidens fakta, som avslöjat omfattningen av den antisocialistiska sammansvärjningen i TjSSR (om detta talar de avslöjade hemliga radiostationerna, tryckerierna, vapenförråden, konspirativa lägenheterna och till sist det förberedda förbindelsesystemet mellan de kontrarevolutionära organisationerna i TjSSR och de utländska imperialistiska centralerna) tyder övertygande på att de socialistiska länderna vidtagit sina åtgärder riktigt och i rätt tid. Därpå tyder även den under de sovjetisk-tjeckoslaviska förhandlingarna i Moskva nådda enigheten beträffande åtgärder för normaliseringen av läget i Tjeckoslovakien, om tillbakavisandet av de antisocialistiska krafterna i detta land, om stegvis tillbakadragande av de allierades trupper från det tjeckoslovakiska territoriet allt eftersom det normala livet återställs.

Som bekant godkände TjKPs CKs sammanträde den 31 augusti Moskvakommunikén och fastställde åtgärder för att bekämpa de antisocialistiska krafterna och normalisera läget i Tjeckoslovakien. SUKPs CK betraktar detta plenum som en viktig i huvudsak positiv händelse och anser att den internationella plikten i varje broderparti under nuvarande situation består i att demonstrera sitt stöd till de åtgärder som beslutats av de tjeckoslovakiska kamraterna för att fullfölja den sovjetisk-tjeckoslovakiska överenskommelsen i Moskva. Det Svenska VPKs v-u:s attityd strider klart mot de krav som motiverats av omständigheterna, mot tjeckoslovakiska folkets och dess kommunistiska partis intressen.

SUKPs CK kan inte förbigå att kamrat Hermansson i sina offentliga uttalanden gick ännu längre än uttalandet av VPKs verkställande utskott. Han krävde att förbindelserna mellan Sverige och Sovjetunionen skulle nedfrysas, att den svenske ambassadören i Moskva skulle hemkallas, ja till och med att sovjetregeringen skulle avgå. De svenska kamraterna bör förstå att dessa öppet fientliga uttalanden endast kan bedömas som en ohöljd inblandning i SUKPs och Sovjetunionens inre angelägenheter.

Händelseutvecklingen i Tjeckoslovakien bringar ständigt ökad klarhet i situationen. Vi hoppas att VPKs verkställande utskott skall finna möjlighet att på nytt återuppta granskningen av sin inställning till händelserna i Tjeckoslovakien.

Andra reaktioner i VPK

De Moskvaorienterade VPK:arna var givetvis inte ensamma om sin inställning till Tjeckoslovakien-händelserna. Exempel:

Åke Eriksson: [Det är dags att välja sida - Kommunisterna & Tjeckoslovakien](#) (Dokumentsamling och debattinlägg om Pragvåren och dess efterspel).

Nils Lalander: [Socialism med mänskligt ansikte](#)

Invasionen av Tjeckoslovakien var viktig för VPK:s fortsatte utveckling, inte minst för formerandet av den Moskva-orienterade fraktion som samlades kring dagstidningen *Norrskensflamman*. I [C-H Hermansson - En politisk biografi](#) redogör Werner Schmidt för hur detta (s 259-81).

Se även kapitel 6 (om VPK) i antologin [Utanför systemet, vänstern i Sverige 1968-78](#).